Кортунов Г.Г.,
Донецький національний університет

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО ТА ФОНДОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

У статті зроблено комплексний аналіз функціонування банківського та фондового сектору України в умовах іноземного інвестування в аспекті фінансової глобалізації світової економіки.

In the article the complex analysis of functioning bank and fund the sector of Ukraine is done in the conditions of the foreign investing in the aspect of financial globalization of world economy

Актуальність теми та постановка проблеми. Функціонування вітчизняного банківського сектору в економіці висуває нові вимоги щодо оцінки банківської інвестиційної діяльності з позицій врахування її впливу на економічний розвиток, виявлення позитивних і негативних чинників розвитку банківського інвестування та розробки методологічних основ вимірювання ефективності інвестицій банку з урахуванням ризиків. Таким чином, назріла необхідність поглибленого дослідження особливостей і перспектив розвитку та державного регулювання банківського інвестування, що надасть змогу глибше дослідити і вивчити інвестиційні процеси, форми та методи вкладення банківського капіталу.

Метою статті є комплексний аналіз функціонування банківського та фондового сектору України в умовах іноземного інвестування в аспекті фінансової глобалізації світової економіки.

Значний внесок у розробку питань теорії й практики функціонування ринку цінних паперів та банківського сектору внесли видатні закордонні вчені: Гелбрейт Дж., Доллан Е.Дж., Менкью Н.Г., Маршалл А., Бредлі Е., Редхед К., Сорос Дж. Серед робіт учених України й країн СНД необхідно відзначити роботи Алексєєва М.Ю., Альохіна Б.И., Бланка І.А., Балабанова І.Т., Жукова Е.Ф., Мертенса А.В., Мозгового О.М., Оскольского В.В. та ін.

© Кортунов Г.Г., 2008

Існує три типи організації діяльності банківської системи (командно-адміністративна; перехідна та розвинена), відповідно до характеру і рівня розвитку економічної системи, в якій вона функціонує. Найбільш досконалими виступають банківські системи розвинених країн. Встановлено, що їх характерними рисами є: високий рівень капіталізації, ефективності; високий рівень розвитку банківських технологій надання відповідних послуг; існування оптимальних умов і методів обслуговування клієнтської бази; пріоритетність довгострокових кредитних та інвестиційних операцій у портфелях комерційних банків; закріплення тенденції до універсалізації, поряд з якою зберігається спеціалізація у банківській справі; розвинена система оцінки ризиків банківської діяльності тощо. Сприятливою для розвитку банківської системи є конкуренція, в основі якої в сучасному банківському бізнесі виступають інформаційні технології, основний елемент банківської конкуренції – автоматизація операцій та послуг.

Функціональну систему цілей банківської системи та її підсистем відображено на рис. 1. Досягнення основної мети – забезпечення стабільного функціонування та розвитку банківської системи – можливе лише за умови ефективної реалізації пріоритетних цілей підсистем.

Встановлено, що більшість цих чинників негативно впливає на вітчизняну банківську систему, обмежуючи можливості її ефективного розвитку, зокрема йдеться про: нестабільні макроекономічні умови функціонування комерційних банків, повільне проведення структурних реформ, складний фінансовий стан суб'єктів господарювання та низький рівень платоспроможного попиту населення; структурну нерозвиненість банківської системи; недостатній обсяг банківського капіталу; високі ризики активних операцій комерційних банків, перш за все, кредитних; низький рівень розвитку вітчизняних банківських технологій.

На розвиток банківської системи значною мірою впливає діяльність Національного банку України, яка пов'язана з розробкою та проведенням грошово-кредитної (монетарної) політики. Можна виділити три етапи грошово-кредитної політики НБУ. В основу класифікації покладені основні параметри грошово-кредитного ринку (темп інфляції; рівень облікової ставки НБУ; тенденції валютного курсу; процентні ставки за кредитами та депозитами комерційних банків) та основні показники розвитку банківської системи (обсяг наданих банками кредитів; обсяг залучених банками коштів фізичних і юридич-

них осіб; обсяг банківського капіталу; фінансовий результат діяльності банків).

Оцінка етапів свідчить про позитивні тенденції регулятивної діяльності НБУ. Основні параметри грошово-кредитного ринку: облікова ставка, відсоткові ставки за депозитами і кредитами, обсяги грошової маси, темпи інфляції мали сталу тенденцію до покращання.

Враховуючи стан економічного середовища, характер грошово-кредитної й регулятивної політики НБУ та основних показників діяльності банківської системи, було виокремлено такі етапи розвитку банківської системи України:

1 етап: 1991–1995 рр. – характеризується стрімким збільшенням кількості банківських інститутів у країні, а також низьким рівнем керованості процесом формування банківської системи.

2 етап: 1996–1998 рр. (до фінансової кризи) – відносна стабілізація банківської системи, її фінансове оздоровлення через підвищення обсягів капіталізації.

3 етап: 1998 (після фінансової кризи)–2000 рр. – розбудова банківської системи в умовах подолання фінансової кризи; знецінення капіталу банківської системи, зниження рівня її прибутковості.

4 етап: 2001 р. – до сьогодні – якісне піднесення банківської системи, зростання основних параметрів її діяльності.

Спочатку єдиним застосуванням фондового ринку на пострадянському просторі в перші роки після розпаду СРСР було вирішення завдань перехідної економіки: формування фінансового механізму інвестиційного розвитку. Не дивлячись на нерозвиненість економіки України, вітчизняний фондовий ринок набирає силу, і вже характеризується достатньо великою кількістю власних індексів ділової активності.

За результатами 2007 року український ринок цінних паперів посідає друге місце за прибутковістю у світі з 113 %, пропустивши вперед лише Китай. ПФТС-індекс зріс в 2007 році на 135,3 %. У перерахуванні на євро, інвестиції в український фондовий ринок принесли інвесторам 113,3 % річних. Темпи росту українського фондового ринку в 2007 році набагато перевищили показники 2006 року (41,3 %) і 2005 року (35,7 %).

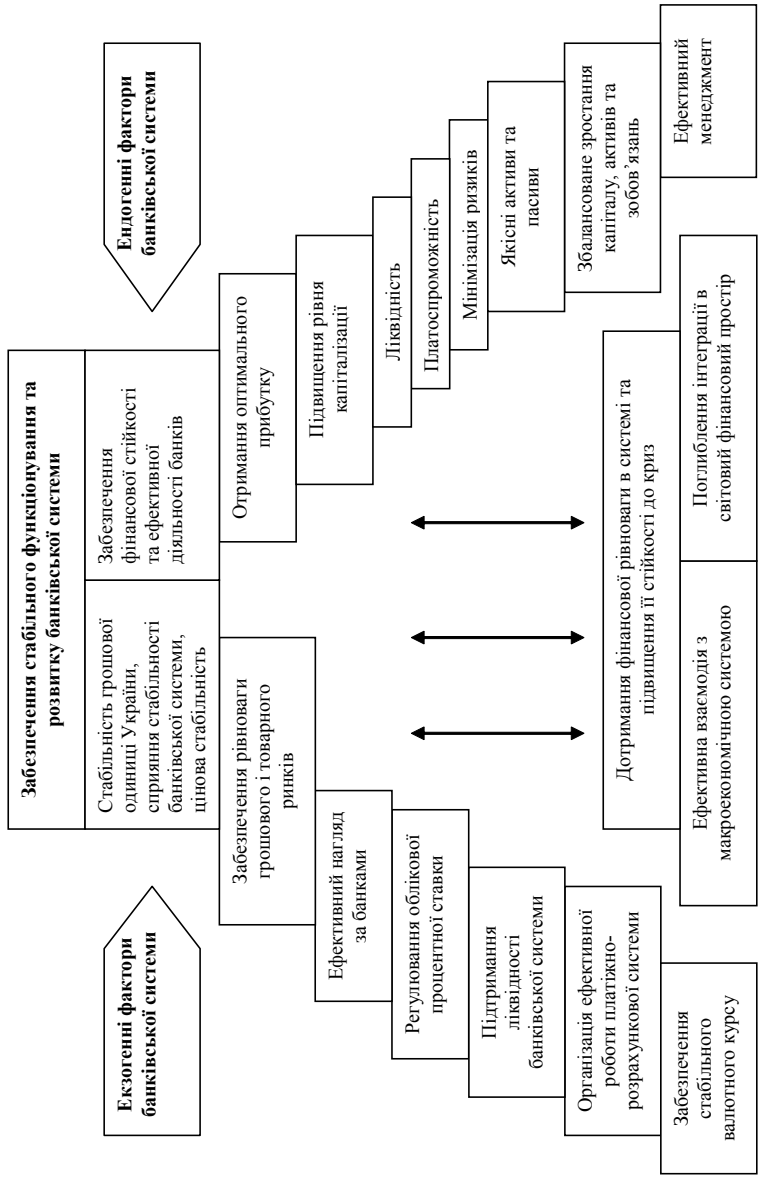

Рис.1. Функціональна система цілей банківської системи та її підсистем

З дослідження функціонування фондового ринку можна дійти висновку щодо визначення напрямів активізації інвестиційної діяльності:

– інвестування коштів, одержаних від вкладення приватизаційних сертифікатів тільки в ефективні проекти та галузі; легалізація централізованих організованих торгів на фондовій біржі; розширення інфраструктури фондового ринку за рахунок впровадження ефективного механізму обігу муніципальних і регіональних цінних паперів, а також реалізації механізму функціонування інвестиційних фондів й інвестиційних компаній. У цьому відношенні дієвим має буи затвердження Закону України "Про інститути інвестування";

– обмеження випуску безготівкових цінних паперів (оскільки існує проблема неконтрольованої емісії сертифікатів), а також стабілізація взаємозв'язку між емісією цінних паперів й інвестиційною активністю;

– розробка законодавчого механізму, що має регулювати роботу інвестиційних та іпотечних банків, і перегляду чинного банківського законодавства, яке часто суперечить інвестиційному та фондовому законодавству; створення фонду захисту вітчизняних і іноземних інвесторів, який вже ефективно функціонує в Росії, захищаючи права вкладників і займаючись аудиторською перевіркою емітентів цінних паперів; забезпечення реальної дії принципів функціонування фондового ринку.

В умовах достатнього рівня ліквідності банківської системи обсяги проведених операцій з рефінансування банків у 2007 р. були незначними – 2523.7 млн. грн. Середньозважена процентна ставка за кредитами рефінансування в 2007 р. становила 10,1 % річних, у т.ч. за кредитами овернайт – 11,1 %.

Зазначені дії дозволили оптимізувати рівень ліквідності банків та запобігти надмірному розширенню грошової пропозиції. Проте навіть за таких умов рівень ліквідності банківської системи все одно був цілком достатнім для здійснення нею ефективної кредитної підтримки процесів економічного розвитку. Враховуючи зменшення рівня вільної ліквідності в жовтні – грудні на 7,6 млрд. грн., її рівень, за станом на 1 січня 2008 р. (9.4 млрд. грн.), був лише на 1,5 млрд. грн. нижчим, ніж на початку року.

Середньозважена процентна ставка за кредитами в іноземній валюті в 2007 р. також зменшилася з 11,5 % до 11,2 %. Інтегральна відсоткова ставка за кредитами зменшилася з 13,7 % річних до 13,4 %.

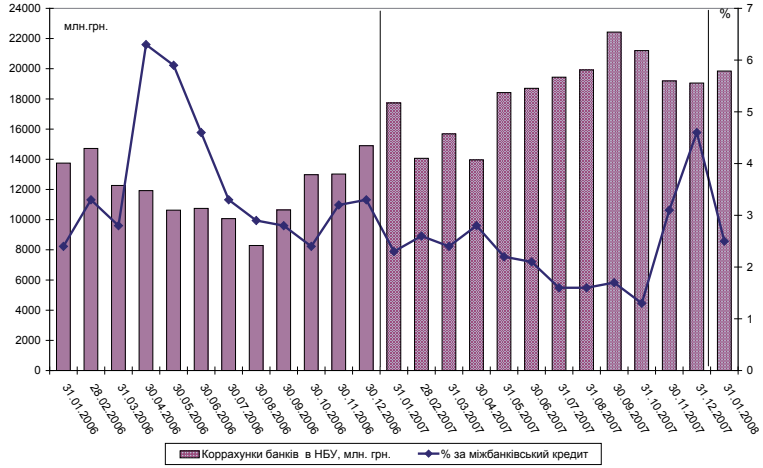

Рис. 2. Динаміка ставки міжбанківського кредиту та коррахунків банків в національній валюті у 2006 – січні 2008 рр.

Середньозважена процентна ставка за депозитами в національній валюті, навпаки, збільшилася з 7,9 % до 8,6 % річних за зростання відсоткової ставки за депозитами в іноземній валюті з 6,1 % до 6,3 %. Інтегральна відсоткова ставка за депозитами збільшилася з 7,2 % до 7,9 %. Сприятливі макроекономічні та монетарні умови стимулювали активне нарощування банками активно-пасивних операцій за певного покращання якісних характеристик. У 2007 р. загальний обсяг депозитів збільшився на 51,9 % (торік – на 38,8 %) – до 280,2 млрд. грн. Обсяг вкладів населення, які традиційно є більш стабільною частиною ресурсної бази банків, збільшився на 53,9 % – до 164,5 млрд. грн. (торік – на 45,8 %). Одночасно обсяг депозитів юридичних осіб збільшився на 49,2 % – до 115,7 млрд. грн.

Висновки. Національний банк України для поліпшення регулювання грошово-кредитного ринку більш активно застосовуватиме фондові інструменти (одночасно сприяючи Уряду в розвитку прозорого та ліквідного фондового ринку), стимулюватиме розвиток безготівкових розрахунків, уживатиме заходів щодо оптимізації структури активно-пасивних операцій банків, зниження ризиків у банківській діяльності та упередження виникнення дисбалансів у фінансовій сфері. Утримання інфляції в прийнятних межах виключно монетарними метода-

ми в поточних економічних умовах України неможливе і наслідком цього можуть бути втрати в економічному зростанні без отримання відчутного ефекту щодо зниження цін.

Література

1. Зимовец В. Место финансового сектора в современных концепциях институциональной организации экономики // Экономика Украины. – 2004. – № 11. – С. 25.

2. Любліна О. Фінансові ринки у контексті глобалізації // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 122-128.

3. Мозговий О. Світові ринки акцій: досвід для України // Ринок цінних паперів України. – 2004. – № 11-12. – С. 47-54.